

ЛІНГВОФІЛОСОФІЯ (від лат. *lingua* — мова і *філософія*) — широка сфера гуманітарних досліджень, спрямованих на вивчення сутності й природи живої людської мови, її взаємозв'язків з буттям, свідомістю, мисленням, а також сфера самого теоретико-методологічного знання, що охоплює й інтерпретує ці взаємозв'язки. При цьому сфери буття і свідомості (мислення) цікавлять Л. лише в аспекті їхнього співвідношення з мовою. Ін. назва — філософія мови. У структурі сучас. гуманітар. знання (передусім логіко-філос. і лінгвістичного) статус Л. залишається невідомим: одні вчені вважають її окремим напрямом дослідж. живої людської мови (або спец. штуч. мов), інші — розділом філософії, **логіки**, **лінгвістики**, суміж. сферою дослідж. згаданих наук, спец. підходом до мови в цілому та її одиниць і категорій, методологією мовозн. дослідж. чи аналізом окремих філос. проблем. В історії розвитку філософії мови одну з перших спроб визначити її предмет здійснено в межах **аналітичної філософії**. Для філософів-аналітиків уся філософія є філософією мови; формал. структури мови, якщо правильно застосовувати відповідні методи аналізу, дозволяють виявити онтол. структури буття. У 70-80-х рр. 20 ст. Л. почали сприймати як одну зі складових аналіт. філософії поряд із філософією науки, свідомості та філос. проблемами теорії дій. Предметом дослідж. Л. у такому, вужчому, розумінні є аналіз понять осмисленості чи неосмисленості, істини, суперечності, ствердження тощо. Водночас розгорталася дослідж., в основі яких лежало розуміння Л. як методології науки про мову (Г. Фреге, Б. Рассел, **К. Айдукевич**, В. Куайн, Н. Хомський та ін.). Цей напрям можна назвати філософією лінгвістики і сприймати як розділ наук. метатеорії. Однак докорін. злам в осмисленні предмета вивчення Л. відбувся наприкінці 80-х — на поч. 90-х рр. 20 ст. Саме в цей час у працях Ю. Степанова та його послідовників здійснено спробу визначити сутність Л., окреслено коло її проблем з погляду потреб науки про мову. Згідно з їхнім розумінням, Л. — сукупність поглядів на мову, пов'яз. з конкрет. філос. течіями; певна парадигма дослідж. мовних явищ, тобто панівний у певну епоху погляд на мову, пов'яз. з конкрет. філос. течією і напрямом у мистецтві, причому саме таким чином, що філос. твердження використовують для пояснення заг. законів мови, а мови — для розв'язання деяких філос. проблем. Мова, котру розглядають у такому аспекті, постає не як окрема ідіоетнічна мова, а як людська мова взагалі, яку вивчають у руслі її заг. рис як логіко-лінгвіст. констант (категорії імені, предиката та егоцентрич. слів). Отже, у цьому напрямі Л. на перший план вийшли власне мовні категорії, крізь які розглядають онтологію світу. Цей під-

хід до Л. називають парадигмоцентричним і кваліфікують як лінгвістичний, що існує поряд з філософським. У межах лінгвіст. осягнення сутності мови існують два підходи. Перший називають іманентно-семіологічним, коли мову розглядають «в самій собі й для себе» (Ф. де Соссюр). Ця настанова найповніше втілилася у **структуралізмі**, сформувавши образи мови як структури і системи. Другий підхід вважають антропологічним: у його межах мову розглядають у контексті духов. світу людини. Витоки такого бачення сутності мови лежать у концепції В. фон Гумбольдта, який уважав, що мова — це постійно відтворювана робота духу, спрямована на те, щоб зробити артикульов. звук придатним для вираження думки. Філос. і лінгвіст. підходи до сутності мови об'єднують глибока внутр. спорідненість мови і філософії як двох символіч. форм світорозуміння мови — наївного, стихійно-рефлексив. (у мові) й теор., рефлексив. (у філософії) — з їхньою спіл. настановою бачити світ як єдине ціле. Водночас раціоналіст. бачення природи людської мови не єдине. Зокрема в межах теоантропологіч. (божественно-людського) розуміння сутності мови остання постає ціліс. суб'єктно-об'єкт. переживанням, енергетичною еманациєю Духу (в різних термінах, з різними смисл. нюансами), його «оселею», об'єктом і одночасно засобом та інструментом містич. переживання, безпосередньо «вплетеним» в онтологію Універсуму (**О. Лосєв**, **С. Булгаков**, П. Флоренський). Отже, можна говорити про існування наук. і реліг.-містич. типів філос. осмислення мови. Л. — напрям дослідж. мови, що належить як лінгвістиці, так і філософії, але в межах кожної з цих наук виявляє свою специфіку в аспекті глибшого звернення до проблем або світоглядно-онтол. (філософія), або власне мовозн. (лінгвістика). Саме в такому розумінні Л. усі її сциєнтичні різновиди (типи) мають набір специфіч. дослідниць. процедур, які передбачають певні способи розв'язання проблем, що виникають під час вивчення феномену мови. А це означає, що Л. має інтерпретац. характер, як і належить конкрет. наук. напрям.

Рекомендована література

1. Степанов Ю. С. В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. Москва, 1985;
2. Степанов Ю. С., Демьянков В. З. Философия языка. Современная западная философия: Слов. Москва, 1991;
3. Sprachphilosophie. Philosophy of Language. La philosophic du langage. Berlin; New York, 1992;

4. Философия языка: в границах и вне границ. Х., 1993. Вып. 1;
 5. 1994. Вып. 2;
 6. 1999. Вып. 3–4;
 7. Философия языка. Москва, 2004;
 8. Бацевич Ф. С. Сутність та предмет дослідження філософії мови (погляд лінгвіста) // ФД. 2007. № 2.
- Ф. С. Бацевич*

Бібліографічний опис:

Лінгвофілософія / Ф. С. Бацевич // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-55511>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).